

Svar fra doktoranden, Kaisa Maliniemi Lindbach

Først vil jeg rette en takk til opponentene Ingeborg Kongslien og Liisi Huhtala for den grundige vurdering de har gjort av min avhandling *Kvenlitteratur i nord. Med spesielt blikk på Idar Kristiansens romaner* (2001). Hovedlinjen i avhandlingen min er å se på Idar Kristiansens romaner – som er sentrale i kvenlitteraturen – i forhold til den nordnorske litterære institusjonen, og deretter å analysere verkene ut fra dobbeltbevissthet, identitetskonstruksjon og kulturelle intertekster, særlig læstadianismen. Undersøkelsen min er basert på tre nøkkelord: identitetsbygging, etnisitet og marginalitet. Analysen gjennomføres både utfra postkolonialistiske teorier og bruken av ulike narratologiske grep. Samtidig er avhandlingen min et pionèrarbeid i kartlegging og presentasjon av kvenlitteratur. I forbindelse med kvenlitteratur omtaler jeg også finnskoglitteraturen i Sør-Norge.

Den første innvendingen fra førsteopponent Ingeborg Kongslien gjelder presentasjonen av debatten rundt 1980. Hun stiller spørsmål hvorfor min nyvurdering av Idar Kristiansens romaner i denne sammenheng er så beskjeden eller lite markert. I ettertid er jeg enig med henne i at min posisjonering her kunne vært klarere. På den andre siden svarer jeg gjennom forfatterens egne ord når han sier at hans hensikt var å skrive sitt eget folks historie der han vil rette opp negative holdninger mot kvenene og deres kultur både blant utenforstående og sine egen. Forfatterens hovedmål var å vise fram en såkalt annen historie, en historiefortelling nedenfra, som uttrykker marginalens egen oppfatning av sin historie, den som ikke finnes i historiebøkene (s. 26-27). Minoritetenes situasjon, der hovedkulturen innpasser minoritetenes historie i sin egen historie, ser ut til å ha likhetstrekk overalt i verden. Ved å analysere Kristiansens romaner ville jeg vise minoritetens motdiskurs som samtidig fungerer som tilsvar på den kritikken romanserien ble utsatt for på 1980-tallet.

Kongslien stiller spørsmål om begrepet "litteratur fra det tredje rom" er relevant i relasjon til Kristiansens verk. Jeg er enig i at i forbindelse med Kristiansens verk er begrepet ikke direkte fruktbart, men man må ta i betraktning at termen blir presentert i forbindelse med kvenlitteratur og diskusjonen om kvenlitteraturens muligheter i framtiden. Gjennom denne termen vil jeg vise at begrepet kultur ikke er en statisk og autentisk enhet, men en dynamisk prosess der den

påvirker og blir påvirket av andre kulturer (s, 56). I tillegg hevder jeg at kvenlitteratur har samme muligheter til å bli en moderne og engasjerende litteratur fra ”det tredje rom”, der forfattere har mulighet til å krysse etniske, kulturelle og språklige grenser (s, 102).

Videre kritiserer Kongslien valget av finnskoglitteratur i forbindelse med Kristiansens verk fordi den faller utenfor rammene for avhandlingen. Målet mitt har likevel ikke vært å kontekstualisere finnskoglitteratur i forbindelse med Kristiansens verk. I stedet ville jeg se nærmere på hva det er som karakteriserer *finskættet* litteratur i Norge, hvilke likheter og ulikheter kvenlitteratur/finnskoglitteratur har, er det forbindelse mellom disse eller er et skille nødvendig (se s. 103). Målet mitt var altså å definere finskættet litteratur i Norge, og derved valgte jeg ikke å sammenligne kvenlitteratur med samisk litteratur, noe Kongslien ganske riktig peker på som en mulighet.

Kongsliens siste innvending gjelder spørsmålet om hvorfor jeg ikke i større grad har analysert nærmere bruken av nordnorsk dialekt i romanen. Svaret er enkelt: Jeg er verken kompetent eller har nok kunnskap til å behandle nordnorske dialekter på en vitenskapelig måte. Jeg er enig med Kongslien i at analysen hadde vært breiere hvis jeg i større grad hadde tolket eller problematisert språket i romanen.

Andreopponent Liisi Huhtala forholder seg også kritisk til valget av finnskoglitteratur i avhandlingen min. Hun stiller spørsmål om målet mitt er å forsøke å finne fellestrekk mellom kvenlitteratur og finnskoglitteratur, og videre skape en universal modell for minoritetslitteratur. Etter min oppfatning besvarer jeg dette spørsmålet ved å vise til at jeg vil ”finne ut hvilke likheter og ulikheter kvenkultur/litteratur og finnskogkultur/litteratur har, er det forbindelse mellom disse eller er et skille nødvendig ?” (se s. 103). Jeg oppfatter dette problemet som interessant, på grunn av at i Norge har begrepet ”kven” historisk sett i noen grad også omfattet skogfinnene på Østlandet. Videre vil jeg vise hvordan identitetsbyggingsprosessene har utviklet seg i disse finskættede kulturene og hvilke konsekvenser de har hatt for skjønnlitteratur, selv om dette punktet fortsatt trenger mer fordypende forskning.

Huhtala stiller et spørsmål ved om de postkoloniale teoriene passer ”alt for godt” i analysen av kvenlitteratur og Idar Kristiansens romanserie. Hennes kritikk kan oppfattes som relevant på grunn av at den postkoloniale forskningen er blitt kritisert for å tolke minoritets-

kulturer gjennom generaliserende synsvinkler. Spesielt de tradisjonelle forskningsmiljøene har stilt seg mot postkoloniale teorier, fordi man krysser forskjellige vitenskapsteorier og -områder. De fleste minoritetskulturene innehar imidlertid den samme undertrykte og underordnede kulturelle, økonomiske, materielle subjekt-posisjon i forhold til hovedkulturen. I tillegg kan det postkoloniale forskningsfeltet sees som de marginales mulighet til å gjøre deres kultur synlig under hovedkulturens hegemoni. Derved var det naturlig for meg å velge den postkoloniale litteraturforskningen som grunnt teori i forskningen min der hovedproblemstillingen er knyttet til tematikk om kvenenes identitet, etnisitet og marginalitet.

Postkoloniale studier er en felles term for kulturteorier som fokuserer på kjennetegn, problemer og spenninger i forholdet mellom vesten og den tredje verden. Selv om kvenlitteratur ikke kommer fra den tredje verden, er den opptatt av en lignende problematikk som man finner i den tredje verdens litteratur, som kulturell motstand, maktbruk og maktrelasjoner, *hybriditet* (blandingsform), *synkronitet* (sammensmelting), identitet og dobbeltbevissthet. I tillegg har man innen den postkoloniale litteraturforskningen snakket om *the colonized mind*, noe som vil si at minoritetene har tilegnet seg majoritetens måte å definere, marginalisere og usynliggjøre dem og deres kultur på, trekk som også kommer fram i den kvenske litteraturen.

Man må imidlertid ta i betraktning at kvenenes situasjon og opplevelser skiller seg fra koloniene, spesielt i den tredje verden, der kulturene er i en postkolonial "tilstand", eller fra den betente situasjonen i Midtøsten mellom Israel og Palestinerne, slik Huhtala peker på. Kvenene er ikke en minoritet som er blitt kolonialisert av en annen makt slik som folkegruppene i den tredje verden eller i Palestina er. Kvenene er unektelig en del av den vestlige kulturen, men de har som minoritet en underordnet posisjon innen en vestlig stat. Som folkegruppe skiller de seg ikke på ytre vis fra områdets andre etnisiteter; de har samme hudfarge, samme religion, lignende livsverdier og har tilegnet seg nordområdets tradisjoner og bevissthet. Likevel har det oppstått konflikter mellom folkegrupper også i Nord-Norge etter at samene og kvenene har reist deres kamp for retten til å definere sin egen fortid og bevare sin kultur og sitt språk. Etter min mening er det viktig ved anvendelsen av postkoloniale teorier at forskeren tar hensyn til områdets og folkets historie og de spesifikke

sosiale, etniske, språklige og kulturelle faktorene knyttet til området og folkene der, slik at forskningsresultatene ikke bli for generaliserende.

Videre argumenterer Huhtala med at bruken av nyere narratologiske teorier kunne gi dybde i analysen av lesekode og fortellerens rolle i Kristiansens romaner. Jeg antar på min side at den vidtgående bruk av en nokså "generaliserende" litteraturteori, som narratologi, ikke nødvendigvis hadde vært relevant i forhold til målet med forskningen. Jeg hadde nok i utgangspunkt planlagt å bruke narratologien i større skala i analysen av Idar Kristiansens romaner enn jeg gjorde. I løpet av forskningsprosessen fant jeg imidlertid ut at postkoloniale teorier vil være bedre egnet til å analysere både kvenlitteratur og Kristiansens romaner. Den postkoloniale forskningen sammen med etniske studier har gitt nye linjer for forskningen på nasjonale og kulturelle minoriteter også i de nordiske landene i siste årene. Dette gir muligheter også for litteraturvitenskapen, på grunn av at den postkoloniale litteraturforskningen problematiserer allmenntrekk i estetikk, stil, språk, vitenskapsteorier, vitenskaps-tradisjoner og verdisystemer i litteraturen; faktorer som spiller en elementær rolle i den vestlige verdens nasjonale litteraturinstitusjoner. Dermed valgte jeg bevisst å ikke gå videre med narratologiske teorier, men i stedet fordype meg i kulturelle og etniske spørsmål i Kristiansens romaner.

I den siste innvendingen, som jeg vil kommentere, peker Huhtala på at avhandlingen ikke viser den nyeste finskspråklige forskningen som problematiserer forholdet mellom samer og læstadianismen. På min side vil jeg hevde at dette argumentet av flere årsaker ikke er gyldig i forhold til Kristiansens romaner. For det første er de fleste finske arbeidene om læstadianisme basert på finske forhold. Historisk har læstadianismen utviklet seg på forskjellige måter i Norge og Finland. At forholdet mellom samer og læstadianisme i Finland ikke er vesentlig i den finske forskningen, gjelder ikke forholdet i Norge eller Sverige. Man må ta i betraktning at i Finland har læstadianismen spredt seg både blant den finske og samiske befolkningen innen nasjonalstaten Finland, samtidig som de sentrale predikantene hovedsakelig har vært finskspråklige, noe som kan sees som å være direkte årsak til at de etniske og språklige faktorene ikke har spilt en vesentlig rolle i Finland. I Norge derimot

fikk læstadianismen i utgangspunktet fotfeste blant den samiske og kvenske befolkningen. Flere forskere i Norge er enige om at læstadianismen har hatt både negative og positive språklige, kulturelle og identitetsmessige virkninger for det samiske og kvenske folket, selv om disse kulturene ikke er homogene størrelser der alle er eller har vært læstadianere. Den positive kulturelle og språklige påvirkningen på kvenkulturen kommer fram f. eks. ved at kvenene fikk mye religiøst lesestoff fra Finland på slutten av 1800-tallet og på begynnelsen av 1900-tallet. Bemerkelsesverdig er også at læstadianerne i Øst-Finnmark hadde hyppige kontakter med Finland i mellomkrigstiden. I dag spiller etniske og språklige faktorer ikke lenger en like stor rolle innen læstadianismen.

For det andre ble læstadianismen splittet i flere fraksjoner ved århundreskiftet 1800-1900. I Finland fikk de nyvakte, senere kalt gammellæstadianerne en dominerende rolle i bevegelsen. Spesielt med den gammellæstadianske fraksjonen er at den spredde seg først blant velstående bønder og handverkere i motsetning til andre fraksjoner. Dermed ser ikke fattigdomsidealet ut til å være like sentralt som i andre læstadianske retninger. Den finske forskningen samt skjønnlitteraturen behandler stort sett denne gammellæstadianske fraksjonen som har utviklet seg forskjellig i forhold til de sentrale fraksjonene i Norge, som for eksempel Lyngen-retningen etter Erik Johnsen (Junsan Erkki) fra Mandalen i Kåfjord. Denne fraksjonen er den mest særegne læstadianske retningen som ikke har kontakt med andre læstadianske grupperinger i andre land, slik som andre læstadianske fraksjoner har. Læstadianismen i Idar Kristiansens romaner er langt på vei basert på Lyngen-retningen. Dette er årsakene til at den finske forskningen om læstadianismen ikke nødvendigvis er representativ for nordnorske forhold. Felles trekk i alle de læstadianske fraksjonene i Norden er imidlertid deres nordlige beliggenhet i forhold til andre religiøse bevegelser.

Til slutt: Igjen takk til de to opponentene for en inspirerende meningsutveksling om kvenlitteratur generelt og Idar Kristiansens romaner spesielt.